

Asia: VN/4142/2020

Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto - selvitys perustamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kannatatteko Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista ja nykyisistä oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista?

Kannatetaan.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtoryhmässä ei kuitenkaan muodostunut voimakasta kantaa suuntaan taikka toiseen, koska nykyjärjestelmä on toimistojen ja substanssityön kannalta toimiva ja viraston perustaminen herättää monia kysymyksiä. Uudistuksessa on kysymys hallinnollisesta muutoksesta, jolla ei juurikaan pitäisi olla vaikutusta substanssityöhön. Vastaavilla hankkeilla muilla hallinnonaloilla on kuitenkin koettu olevan asiakkaiden ja yhteistyötahojen asemaa heikentäviä vaikutuksia. Substanssityön ja toimistoihin mahdollisesti siirtyvän hallinnollisen työn riittävään resurssointiin tulee kiinnittää huomiota.

2. Miten arvioitte Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen ja piiriorganisaatiosta luopumisen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Sidosryhmäyhteistyö toimii tällä hetkellä hyvin. Piirit vastaavat yhdessä toimistojen kanssa paikallisesta ja alueellisesta sidosryhmäyhteistyöstä ja ministeriö valtakunnallisesta.

Selvityksessä ehdotettu toimialajohtaja on kovin kaukana paikallisesta yhteistyöstä, joten virasto vastaisi vain valtakunnallisesta yhteistyöstä ja paikallinen sidosryhmäyhteistyö jäisi toimistojen vastuulle. Paikallisen sidosryhmäyhteistyön merkitys koettiin suuremmaksi edunvalvonnassa ja riittävän resurssoinnin huomioimista pidettiin tärkeänä. Oikeusavun sidosryhmäyhteistyön arvioitiin olevan enemmän valtakunnallista ja vaikutuksen olevan siten pienempi.

3. Tulevatko erityisesti julkista oikeusapua koskevat esteellisyyden periaatteet turvatuiksi ehdotetussa virastorakenteessa?

Ei suurta muutosta nykyjärjestelmään.

4. Miten arvioitte viraston perustamisen vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden saatavuuteen ja yhdenmukaisuuteen?

Selvityksen perusteella ei olla karsimassa toimipaikkaverkostoa, joten sillä ei arvioitu olevan suurta vaikutusta palveluiden saatavuuteen.

Valtakunnallisella ohjauksella voisi olla vaikutusta palveluiden yhdenmukaisuuteen, mutta suurempi merkitys katsottiin olevan muilla hankkeilla ja tietojärjestelmien kehittämisellä.

Palveluiden yhdenmukaisuuteen pyrkiessä tulee huomioida alueellisten tarpeiden, asiakaskuntien ja toimistojen erilaisuus.

Hallinnon etäännyttämisellä piiritasolta toimialajohtajatasolle katsottiin toisaalta olevan jopa negatiivinen vaikutus yhdenmukaisuuteen. Piirien hyvän yhteistyön ja paikallisten johtoryhmien rooli yhdenmukaisten toimintatapojen kehittämisessä on ollut merkittävä.

5. Pidättekö ehdotettua viraston keskushallinnon organisaatorakennetta perusteltuna?

Hallinnon rakennetta pitää tarkastella substanssityön sujuvuuden, ei hallinnon itsensä kannalta.

Johtavat oikeusavustajat ja edunvalvojat pitivät nykyisen kaltaista alueellista väliporrasta tärkeänä, koska muuten lähin esimies ja hallinnollinen tuki ovat liian kaukana. Toimistot ovat valtakunnallisesti hyvin erilaisia ja siten myös niiden tarpeet hallinnolliselle tuelle ovat erilaisia. Mikäli uudistus toteutetaan selvityksessä esitetyllä tavalla niin, että alueellinen väliporras jää pois, korostuu toimistojen välisen yhteistyön merkitys ja se on huomioitava resursseissa.

Selvityksessä esitettyssä mallissa viraston johtoryhmästä arvioitiin puuttuvan riittävä kosketus substanssityöhön. Kun toimialajohtajan tehtävä on pelkästään hallinnollinen, on substanssityöstä vieraantumisen riski suuri. Myös tuntuma alueellisiin olosuhteisiin on vaarassa jäädä heikoksi. Yhden toimialajohtajan järjestelmää pidettiin myös varsin haavoittumisherkkänä.

Toimialajohtajien puolesta esitettiin toisaalta myös puoltavia kantoja. Toimialajohtaja olisi oman alansa ehdoton valtakunnallinen asiantuntija, jolla olisi hyvä mahdollisuus perehtyä kuitenkin vain runsaan kahdenkymmenen toimiston asioihin.

Selvityksessä ehdotettua esittelyjärjestelmää asioiden ratkaisemisessa pidettiin hyvänä, mutta jälleen kerran esiin nousi riittävä resurssointi. Toimistojen johtaville on palautumassa suuri määrä hallinnollista työtä, jonka merkitystä varsinkaan suurimmissa toimistoissa ei voi sivuttaa. Esille nousi myös kysymys toimistokohtaisten hallintosihteerien tarpeesta.

6. Pidättekö perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti?

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin hallinto toimii tälläkin hetkellä kahdessa eri paikassa, Turussa ja Porissa ja hallinnon kanssa asioivia toimipaikkoja on tusina.

Hallinto kokee kaiken toimivan hyvin, mutta hyvän palaverikäytännön merkitys hallinnon yhtenäisyydelle ja tiedonkululle korostuu. Toiminta kyllä sopeutuu olosuhteisiin, sen on myös vallitseva koronatilanne osoittanut.

Myös hallinnon ”asiakkaat” eli piirin toimistot ja toimipaikat kokevat verkostomaisen ja monipaikkaisen toiminnan ongelmattomaksi. Kun käytännöt on luotu, asiat hoituvat sähköisillä välineillä hyvin ja nopeasti. Tavoitettavuutta pidettiin jopa perinteistä parempana.

7. Muut selvitystä koskevat huomionne ?

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin näkemyksen mukaan alueellisen hallinnollisen väliportaana tarvetta on syytä vielä selvittää vaihtoehtoisena organisaatiomallina. (vrt. Syyttäjälaitos, Ulosottolaitos)

Johtavat edunvalvojat kokivat, ettei edunvalvontaa ole riittävästi kuultu ja huomioitu, vaikka se on sektoreista suurin. Edunvalvonnan prosesseihin ei ole valmisteluvaiheessa perehdytty riittävästi, jotta kaikki näkökohdat olisi voitu huomioida. Mahdollisessa jatkovalmistelussa edunvalvontaa toivotaan kuultavan paremmin.

Toimistotason vastuualueisiin ja johtamistyöhön tulee kiinnittää erityistä huomiota ja siihen tulee myös varata riittävästi resursseja. Kyseessä on pääasiassa ylempää hallintoa koskeva muutos, mutta varsinainen asiakkaiden kannalta merkittävä työ tehdään toimistoissa, ja asiakastyön sujuvuus ei missään vaiheessa saa vaarantua.

Ahvenanmaan toimiston erilainen rakenne sekä erityisesti Ahvenanmaan kielellinen erityisasema tulee huomioida hankkeen kaikissa vaiheissa. Toimistojen ja toiminnan tuki mahdollisessa tulevassa organisaatiossa tulee järjestää niin, että toiminta on sujuvaa eivätkä Ahvenanmaan kielelliset oikeudet vaarannu.

Fager Lasse
Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri